

AUGUST SANDGREN

13. JANUAR 1893—13. NOVEMBER 1934

AF CARL ROOS

— Vi beundrede ham som en enestaaende mester og holdt af ham, fordi han var et sjældent menneske, skriver professor Carl Roos i denne mindeartikel om August Sandgren.

Da August Sandgren i 1920 begyndte sin Forretning, henvendte han sig ogsaa til det kgl. Bibliotek om Arbejde. Saaledes kom jeg, der dengang havde med Bogindbindingen at gøre, i Forbindelse med ham og kunde i en Aarrække følge hans Udvikling ret nøje.

Da Arbejdet for det kgl. Bibliotek ikke var uden Betydning for ham, har det Interesse at se, hvilke Krav der blev stillet.

Et stort offentligt Brugsbibliotek kræver naturligvis først og fremmest en praktisk Indbinding. Et Led heri er Bindenes Soliditet; men da Midlerne er begrænsede, maa der tages Hensyn til Billigheden, og dette gør man ved at afpasse Soliditetens Grad efter det Slid paa Bogen, som kan forudses. Saaledes skønnes et Helpapirbind at være tilstrækkeligt ikke blot til lette Piecer, men ogsaa til svære Kvarter, Dokumentsamlinger o. l., som kun bliver brugt en sjælden Gang paa Læsesalen af kyndige Folk. Et vigtigt praktisk Moment er endvidere Bindets Renlighed; jo mindre Bindet tager mod Smuds, des bedre er det. I begge disse Henseender viste Sandgren fuld Forstaaelse og Evne. Papirbindene fandt han paa at forstærke med en Pergamentstrimmel i Ryggens Over- og Underkant; hans Materialer og Materialebehandling var beregnet paa at sky Smuds. Et tredje Krav ser ved første Øjekast æstetisk ud men er ikke desto-

mindre i et Bibliotek som det kgl. af stor praktisk Betydning. Det er Kravet, at Bogryggen skal have *et Ansigt*. Dette har følgende Forklaring:

Det kgl. Biblioteks Bøger har ingen udvendig og ingen individuel Signatur. Signaturen staar paa Forpermens indvendige Side og bestaar af Katalognummer og Sidetal. Derfor kan Expeditionen ikke, som i mange store Biblioteker, der følger andre Signeringsmetoder, foregaa mekanisk ved Bude, men kræver en vis vaagen Orientering i Magasinernes lange Bogrækker. En saadan Orientering lettes, og Expeditionen fremmes, hvis Indbindingen er karakteristisk; karakteristiske Bind er som Vejvisere paa Vejen. — Ingen af Bogbinderne imødekom dette Krav med større Interesse og Talent end August Sandgren. Endnu mange Aar efter fanges Øjet uvilkaarligt af de særprægede Sandgrenske Bogrygge, hvor de staar enkeltvis mellem hundrede andre. Hvor de staar i Række, naar der er Tale om samlede Værker, tegner de sig ligesaa tydeligt mod Omgivelserne som det bekendte langstrakte, horisontale Ornamet i Mellemrummet mellem 1. og 2. Sals Vinduesrader paa mangan en borgerlig Barok-Façade i København (Fig. 6).

*

Det fængslende ved Beskæftigelsen med Indbindingen i hine Aar var Samarbejdet med de unge

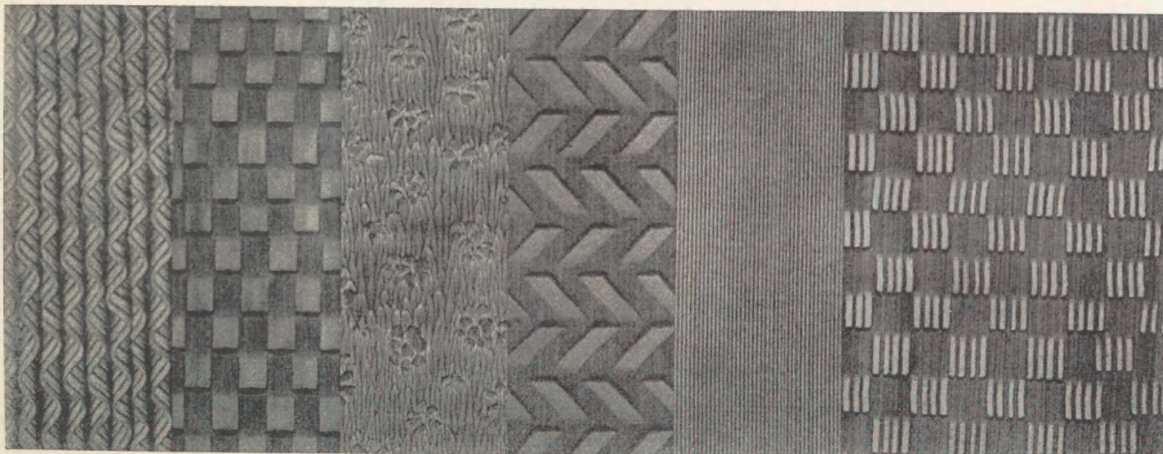

Fig. 1. 6 Prøver paa Klistermarmor. Bemærk Motivets Enkelthed og renlige Anvendelse.

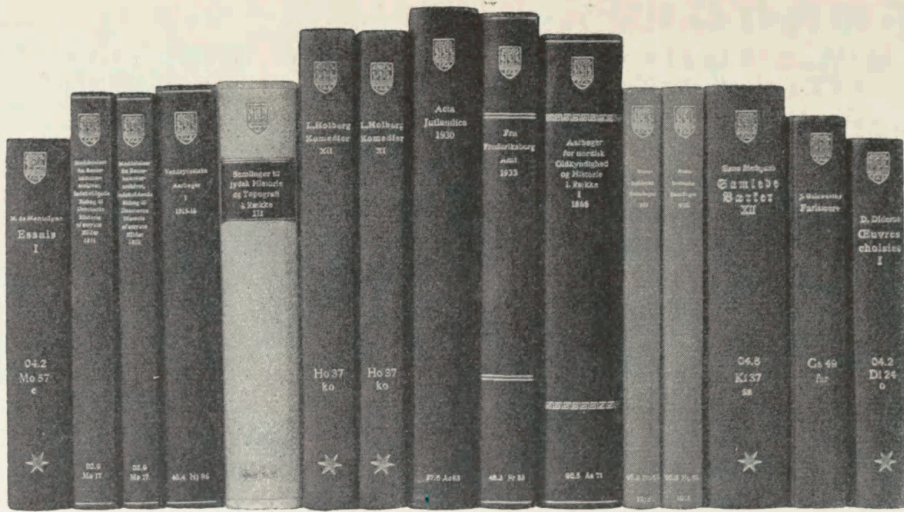

Fig. 2. 15 Folkebiblioteks-
halvbind (fra Frederiksberg
Kommunebibliotek). Bemærk
Bindenes Brugskvalitet; en-
kelte er nye, andre udlånt
indtil 60 Gange, men det er
ikke muligt at skelne hvilke.

dygtige Haandværkere. Som Tak for den tekniske Belæring han modtog, kunde Bibliotekaren paa det rige kgl. Bibliotek vise Bogbinderen mangfoldige karakteristiske Indbindinger fra ældre Tid og fra Udlandet. Da i Følge Omstændighederne kun Papirbind og Halvbind kunde komme til Udførelse, var det de gamle smukke Sidepapirer og Forsatser, særlig det 18. Aarhundredes gode Klistermarmor i fulde Farver og fantasirig Udførelse, samt velkomponerede Rygge, der diskuteredes ivrigst. August Sandgren var overordentlig fængslet af disse Ting, og de blev ham utvivlsomt en Inspirationskilde. Det var vistnok først dengang,

han fik Lyst til de Experimenter med Klistermarmoret, som derpaa førte til saa fortrinlige Resultater. Bedst af hans Papirer er vel det lodret- og smal-stribede Mønster, som er udført i tre Des-siner: Brunsort, Mørkegrønt og Blaåt, saaledes at Papirets Bundfarve danner de lyse, smalle Striber. Men ogsaa en Række andre karakteristiske og smukke Papirer har han skabt. Fælles for dem alle er, at den kraftige Totalvirkning opnaas ved en simpel Gentagelse af et ganske enkelt Motiv (Fig. 1).

Det var endvidere i disse Aar, at Sandgren begyndte at arbejde med den let kendelige, glatte

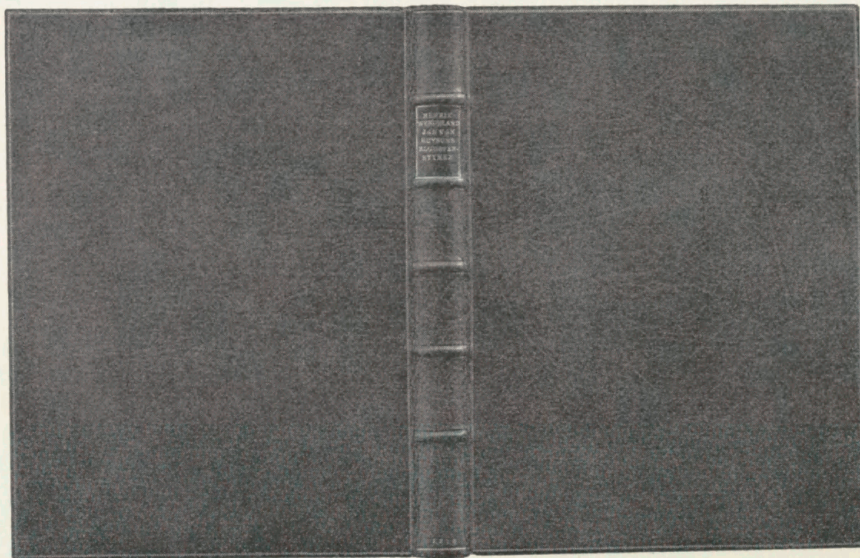

Fig. 3. Hel brun Oaseged med me-
get karakterfuld Nav. Gulddlinie og
Titel i Guld. Privateje.

Fig. 4. 15 Halvbind fra en Privatsamling, dels i farvet Skind med Forgyltning, dels i ufarvet med Blindtryk. Det er en Mangel ved Udvalget, at den i Teksten omtalte tredelte glatte Ryg ikke er bedre repræsenteret.

Bogryg, som inddeltes strengt i tre Felter, hvert indrammet i en enkelt eller dobbelt Guldrinie, eller blot adskilt ved en Filet. Titlen, i hvis Opsætning August Sandgren blev en Mester, søgtes gerne fordelt i øverste og nederste mindre Felt; det høje slanke Midtfelt lodes gerne tomt, eller fik blot et enkelt Stempel i Centrum. Dette Skema, der fastholdtes gennem Aarene, gav trods sin Simpelhed Plads for en rig Variation i Detaillen (slg. Fig. 6 med Beskrivelse).

Sandgren havde allerede tidligere arbejdet med Blindtryk-Dekoration, et Svineskindshelbind, der er udført paa en Fagskole i Berlin, med Bindsbøllske Stempler, som Sandgren selv tegnede og skar allerede, da han var Læredreng i Hobro, beviser det (Fig. 5), men de første Halvbind med Ryg af ufarvet Niger eller Svineskind og Titel og Dekoration i Blindtryk udførte han til det kgl. Bibliotek. Denne Teknik førte han derpaa frem til stadig stigende Fuldkommenhed.

Blandt Sandgrens Rygkompositioner er der nogle i tæt Forgyltning med lodret eller vandret Gentagelse af samme Filet. Ogsaa disse synes først opstaaet, efter at han paa det kgl. Bibliotek havde set talrige ældre Prøver derpaa.

*

Jeg fremhæver det positive, som Sandgren formentlig skylder det kgl. Bibliotek, fordi det belyser, hvad dette Bibliotek kan betyde for Bogbinderiet i Danmark. Brugsbindets Standard bestemmes ikke af det fornemme Helbind, der ligger i Museumsmontrer; den bestemmes af det Bind, der fra Bibliotekshylden kommer i mange Læses Hænder. Man maa ønske, at det kgl. Bibliotek ikke af den

haarde Nød tvinges bort fra en gammel, ædel og frugtbar Tradition. Hvad Sandgrens Kunst i Fortsættelse af denne Tradition paa Brugsbindets Omraade betyder for en Bogsamlings ydre Karakter kan forøvrigt studeres paa Frederiksberg Kommunes Hovedbibliotek, der var hans Hovedkunde i de senere Aar. Endogsaa det billige, lavtfalsede Biblioteksbind har han i god Forstaaelse med Bibliotekets Ledelse præget saaledes, at det ved sin stumme Tale kan bibringe Benytteren det, man kalder Bogkultur, og som ikke er andet end Venlighed i Omgang med Bogen. En saadan Venlighed er ogsaa af praktisk Værdi; den sparer i det lange Løb Penge, mange Penge (Fig. 2).

*

Det hører til den perfekte Mands Væsen at være modtagelig for Paavirkning, til den talentfuldes at gøre Paavirkningen frugtbar. August Sandgren, der indtil det sidste var i stadig Udvikling, besad begge Egenskaber. Hans Kunstner-

Fig. 5. Helt Svineskind med Dekoration i Blindtryk; Stempler (i Bindsbøllstil) tegnede og skaarne af Sandgren som Læredreng; farvet Titelplakat, paa Foden Aars-tal i svært Blindtryk; udført i Tyskland efter 1912; Privateje.

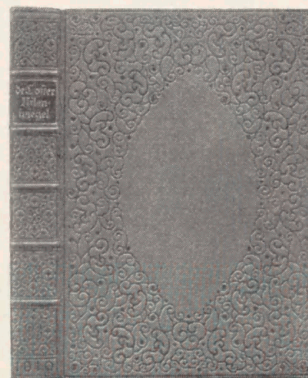

Fig. 6. Fra det kgl. Biblioteks Magasiner, Halvbind. Paa tredje til sjette Hylde fra neden findes samlede Værker o. l. i Sandgrens Indbinding; paa tredje Hylde en Serie i rød Niger med paaklæbet grønt Titelfeldt; paa fjerde til femte Hylde Serier med den i Teksten fremhævede tredelte Ryg; det anvendte Skind er henholdsvis sorteblaa Ged og rødgul Niger; Dekoration i Guld; hele Ryggen og hvert Felt indrammet med Gulddlinie, Titel fordelt i øverste og nederste lille Felt; høje Midtfelt dekoreret med henholdsvis en Tometitel paa én Linie, eller et enkelt radiært Stempel. Paa sjette Hylde ses tilvenstre en Prøve paa Rygge i brunt Skind med rig Forgylning af Midtfelt; Titel fordelt i de to mindre Felter; det lille Stempel foroven og forneden er Bibliotekets Ejermærke.

blik og Kunstnerhaand fandt og udførte enhver foreliggende Idé saaledes, at den forædledes. Det synes let at indramme Rygfelter og Perm med en enkelt Gulddlinie, men det er — som Imitationer vidner — ikke let. Kun for den, der har den fine Sans for Proportionerne, lykkes det.

Det samme gælder for Farvesammensætningen. Sandgren skyede det voldsomme, men ikke det stærke. Af blank rød Niger eller dybtgrøn straalende Oaseged og sit lodret stribede Klistermarmor skabte han Bind, der lyser som en Guldpirol; af ufarvet Skind, dunkelt Papir og Blindtryk andre der er skyggefulde og alligevel farverige som en Gøg eller en Ugle.

Endnu en Egenskab for Øjet har hans Indbindinger. De virker mere kubiske og sluttede end de fleste, fordi Bindets Rand er smal og forbinder sig intimt med Bogens Snit. Det kubiske forstærkes ved den næsten flade Ryg, der korresponderer med Snittenes og Permens Planer. Ryggens Fladhed blev forøvrigt undertiden, navnlig ved svære Bøger, en Fare, idet Bogblokkens Træk forandrede Fladheden til Konvexitet.

Ogsaa for Haanden er disse Bind behagelige. Fingrene glider med Velbehag henover dem; alt er saa rent og sobert, og Materialerne: Pappen, Papir og Skind mødes uden følelige Overgange.

*

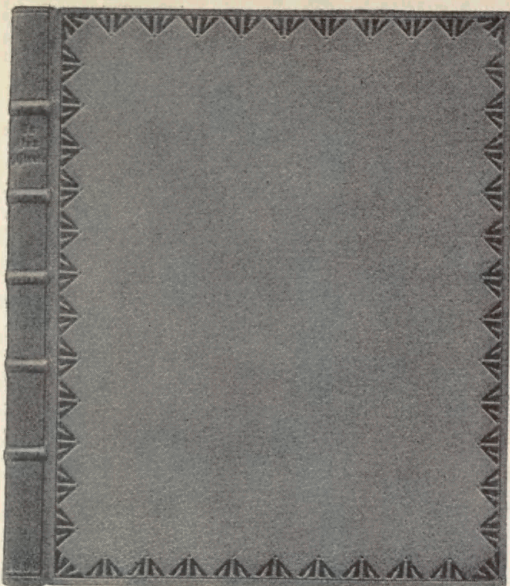

Fig. 7. Hel ufarvet Oaseged med Blindtryk. Forbindelsen mellem Ryg og Perm ikke lykkedes. Stemplet, der er det samme som paa Fig. 8, er et Eksempel paa Sandgrens Stræben efter Forenkling. Det er et Udsnit af et i Forvejen saare enkelt originalt Motiv. Privateje.

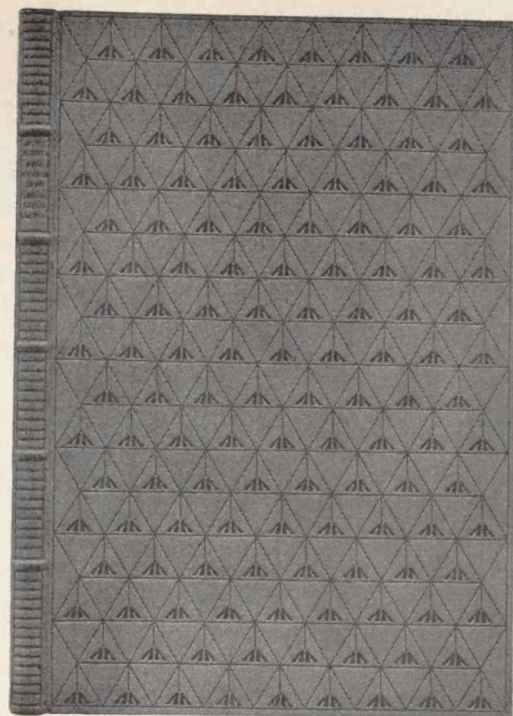

Fig. 8. Hel ufarvet Oaseged med Blindtryk. Et af Sandgrens sidste Arbejder, ny Tendens. Forbindelsen mellem Ryg og Perm ikke lykkedes, iøvrigt saavel haandværksmæssigt som dekorativt fuldendt. Privateje.

August Sandgren har foruden Brugsbindet, hvoraf han levede, gjort ca. 100 Helbind i forskellige Skindsorter og Pergament. De første dekoreredes i Guld- eller Blindtryk; de sidste undertiden med et Vandfarvebillede, men oftest blot med en smukt skrevet Titel i Sepia. Helbindene viser en Udvikling, som begyndte dels i en romantisk dels i en Bindsbøllsk Barok-Tradition og endte i en fuldstændig Frigjorthed, organisk udtrykt i den mest forfinede Funktionalisme. I sin allerførste Tid, før han begyndte i København, pyntede Sandgren, hvad der vil overraske, Materialet med kulørt Skindpaalægning og blomstrende Stempler; senere saa han den højeste Kunst i ved Indramning at fremhæve Materialevirksomheden: et omhyggeligt udvalgt Skind i lydeløs Forbindelse med Pappen slutter ømt om Bogen og forbindes yderligere med den ved hensigtsmæssig tonet, ikke farvet Forsats. Behandlingen af Staakant og Kapitæl er ideel. Sandgren arbejdede ogsaa ved Helbindene gerne med et enkelt Motiv, som han gentog, og som undertiden inspirerede ham til Tegning af nye, endnu simplere Motiver. Højest synes han at være naaet, hvor han kun brugte en enkelt indrammende Guldrand, og derved frembragte

Resultater, der ikke er overgaaet i dansk Bogbinderi (Fig. 3). Denne Type holdt han selv mest af, men forøvrigt har et af hans sidste Arbejder en helt anden Karakter. Det er en stor Oktav i ufarvet Oaseged, Dekorationen, der er holdt i Blindtryk, bestaar af et Rhombedannende Linienet, der dækker hele Permen, i hvert af de geometriske Felter gentages samme Stempel (Fig. 8).

En sjælden Gang kunde Sandgren paa sin stille og selvfølgelige Maade udtale Stolthed over sine Resultater, men han var sin egen skarpeste Kritiker, og fremhævede utilsløret de Tilfælde, hvor Korrespondancen mellem Ryg og Perm ikke var lykkedes.

*

Det gaar mig, som det gaar alle, der har kendt August Sandgren lidt eller meget: det er umuligt at slutte Omtalen af hans Arbejder uden at tale om ham selv, saa tæt var Forbindelsen mellem hans Karakter og hans Talent.

Jeg husker, fra første Gang vi mødtes, ganske tydeligt hans indtagende aabne og dog reservede